

Anmälan mot Valnämnden i Järfälla kommun för att valsedlar inte tillhandahållits på ett likformigt sätt

(Se även JO:s beslut 5127-2010, 5161-2010 och 5260-2010)

Beslutet i korthet: Valsedlar har placerats i ställ som sett likadana ut och har stått i anslutning till varandra. Vid varje ställ har det funnits en skylt som angett vilken kategori av valsedlar som placerats i stället. Utredningen ger inte underlag för slutsatsen att valsedlarna har tillhandahållits på ett sätt som för de röstande framstått som olikformigt. Det finns därför inte någon grund för kritik mot valnämnden.

Anmälan

AA, Piratpartiet, framförde i en anmälan till JO klagomål mot Valnämnden i Järfälla kommun för att valsedlar inte hade tillhandahållits på ett likformigt sätt vid valet 2010. I anmälan angavs att det i kommunens vallokaler hade funnits tre separata valsedelsställ. Dessa hade försetts med var sin rubrikskylt; ”partivalsedlar”, ”namnvalsedlar” och ”övriga partier”. Valsedlar för partier som inte var representerade i Järfälla kommunfullmäktige hade förpassats till valsedelsstället med skylten övriga partier, trots att det fanns plats för dem i de två andra ställen. Stället för övriga partier hade dessutom placerats flera decimeter från de andra ställen.

Utredning

Valnämnden i Järfälla kommun anmodades att yttra sig över anmälan. I valnämndens yttrande anfördes följande avseende valsedlarnas placering.

För att uppnå enhetlighet gällande placering av valsedlar fattade valnämnden beslut om ordningen bland valsedlar den 24 augusti 2010, § 26 (dnr vln 2010/19). Enligt beslutet skulle valsedlar placeras i valsedelsställ i ordningen M, FP, KD, C, S, MP, V, SD, samt blanka. Ett valsedelsställ reserverades för partivalsedlar och ett för namnvalsedlar samt övriga partiets valsedlar. Beslutet vägledes av Valmyndighetens instruktioner i handboken för kommunerna och handledningarna för röstmottagare.

[---]

Syftet med valnämndens beslut var att varje röstningslokal och vallokal skulle förses med två valsedelsställ för placering bredvid varandra. Partivalsedlar skulle läggas i första valsedelsstället, och namnvalsedlar från samma partier skulle läggas i andra

valedelsstället i samma ordning. I de nedersta raderna i andra valedelsstället skulle sedan övriga partier kunna lägga sina eventuella valedlar i bokstavsordning.

Valnämndskansliet bedömde inledningsvis att detta utrymme borde vara tillräckligt för namnvaledlar samt övriga partiets valedlar. Om övriga partiets valedlar skulle uppgå till en sådan mängd att dessa inte skulle rymmas i andra valedelsstället kunde ett tredje valedelsställ med kort varsel levereras från valnämndskansliets förråd.

En affisch som illustrerade ordningen bland valedlar trycktes upp för att hängas i röstnings- och vallokaler, och även valnämndens beslut fanns distribuerat till röstmottagarna. Erfarenheterna från förtidsröstningen, som inleddes den 1 september, visade dock att två valedelsställ inte var tillräckligt – det fanns helt enkelt inte plats för övriga partiets valedlar överallt. Valnämndskansliet bedömde därför att samtliga röstnings- och vallokaler skulle utrustas med ett tredje valedelsställ redan från början, i stället för att detta skulle rekvireras i efterhand. För att tydliggöra för väljarna och partifunktionärerna vilken typ av valedlar respektive valedelsställ innehöll togs även tre skyltar fram: Partivaledlar, Namnvaledlar, samt Övriga partier. Dessa avsågs att anslås ovanför respektive valedelsställ.

Avseende AA klagomål anförde nämnden följande i sitt yttrande.

Anmälaren gör inledningsvis gällande att valedelsstället med övriga partiets valedlar placerats åtskilt från de övriga valedelsställena. Valnämndskansliet delar inte denna uppfattning. Under valdagen den 19 september besöktes samtliga 36 vallokaler av valsamordnaren eller kommunjuristen. I några enstaka fall rättades smärre brister i exponeringen av valedlar till, men i det stora flertalet fall bedömdes hanteringen av valedlarna uppfylla kraven på likformig exponering.

Vidare hävdar anmälaren att valedsexponeringen varit ojämlig så till vida att skyltar anslagits som indikerade vilken typ av valedlar respektive valedelsställ innehöll. Nämnda ordning beslutades för att uppnå likformighet i kommunens alla röstnings- och vallokaler, samt för att underlätta för väljarna och partifunktionärerna att ta och placera ut valedlar. Uppdelningen av valedlarna i olika kategorier har sålunda enbart haft med valets administration att göra. Valnämndskansliet har svårt att se att denna uppdelning har inneburit en olikformig exponering då valedelsställena stått uppställda intill varandra.

Avslutningsvis menar anmälaren att röstmottagarna brustit i hanteringen av valedlar på så vis att de använt det tredje valedelsstället trots att två valedelsställ borde ha räckt. För det första bedömde valnämndskansliet att två valedelsställ generellt inte räckte till på grund av den stora mängden olika valedlar. För det andra var inte beslutet från valnämnden formulerat så att användningen av två eller tre valedelsställ var tvingande; den bedömningen överläts till röstmottagarna i respektive vallokal. Att sedan i princip samtliga vallokaler kom att använda sig av tre valedelsställ i stället för två kan inte valnämndskansliet se som ett problem.

Efter valet genomförde valnämndskansliet en enkätundersökning bland röstmottagarna. Där framkom att i princip samtliga röstmottagare var positiva till att ett beslut om ordningen bland valedlarna togs fram då detta ansågs förhindra onödiga diskussioner om vilken ordning valedlarna skulle ligga i. Den generella bilden var också att beslutet var tillräckligt tydligt, lätt att förstå och förklara, samt att det respekterades av partifunktionärerna. Ett tiotal fall noterades där partifunktionärer tagit upp beslutet till diskussion eller inte respekterat detta. Användningen av ett tredje valedelsställ för övriga partier har dock inte uppfattats som ett problem.

Avslutningsvis redovisades följande bedömning.

Valnämndskansliet bedömer att Järfälla kommun har presenterat alla valedlarna på ett likformigt sätt, på en och samma plats. Alla valedlar har varit placerade på

samma ställe och har varit lätta att hitta och ta för väljarna. Någon faktisk åtskillnad mellan valsedlarna har inte gjorts.

Till sitt yttrande hade valnämnden fogat nämndens beslut om ordningen bland valsedlarna vid 2010 års val och informationsmaterial avseende detta.

AA kommenterade valnämndens yttrande och vidhöll därvid vad han tidigare anfört. Han gav även in ett antal fotografier som utvisade hur valsedlarna hade varit placerade den aktuella dagen.

Rättslig reglering

Enligt 1 kap. 9 § regeringsformen ska den som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet.

I 8 kap. 2 § vallagen finns en bestämmelse om utläggning av valsedlar i anslutning till röstmottagningsställen. Den har följande lydelse.

I anslutning till ett röstmottagningsställe skall det ordnas en lämplig plats där valsedlar kan läggas ut. Om detta inte är möjligt får en sådan plats i stället ordnas inne i lokalen. På denna plats skall väljarna ha tillgång till

1. valsedlar med enbart valbeteckning,
2. valsedlar med parti- och valbeteckning
 - a) för val till riksdagen samt landstings- och kommunfullmäktige för varje parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet,
 - b) för val till landstings- och kommunfullmäktige för varje parti som redan är representerat där och som inte uppfyller kraven i a ovan, när det gäller röstmottagningsställen inom det landsting eller den kommun där partiet är representerat,
3. valsedlar med parti- och valbeteckning för val till Europaparlamentet för varje parti som vid något av de två senaste valen till Europaparlamentet har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet eller valsedlar med parti- och valbeteckning samt uppgifter om kandidater om ett sådant parti deltar med endast en valsedel.
De partier som deltar i valen skall också kunna lägga ut sina valsedlar på denna plats.

[---]

Bedömning

Vallagens regler om hur valsedlar ska läggas ut i anslutning till röstmottagningsställen har behandlats i ett tidigare beslut, se JO 2010/11 s. 284, dnr 3270-2009. Där hade de valsedlar som valnämnden ansvarade för placerats i pappställ medan övriga partier hade hänvisats till att lägga ut sina valsedlar direkt på ett bord, som stod på en annan plats, lite undanskymt. Detta föranledde kritik. I beslutet sägs bl.a.:

Enligt 8 kap. 2 § vallagen ska det, som framgått, i anslutning till ett röstmottagningsställe ordnas ”en lämplig plats” där valsedlar kan läggas ut. Om detta inte är möjligt får ”en sådan plats” i stället ordnas inne i lokalen. På ”denna plats” ska övriga partier också kunna lägga ut sina valsedlar. Uppdelningen av

valsedlarna i två kategorier är enbart betingad av praktiska skäl, som har med valets administration att göra. För de röstande är den utan intresse. Det finns således inget skäl för valförrättaren att synliggöra en skillnad mellan de två kategorierna av valsedlar, exempelvis genom att förbehålla ett särskilt valsedelsställ för den ena gruppen. Tvärtom är det från objektivitetssynpunkt angeläget att någon åtskillnad av det slaget inte görs, jfr 1 kap. 9 § regeringsformen. Alla valsedlar ska med andra ord tillhandahållas på ett likformigt sätt, på en och samma plats. Exakt hur det ska ske är en praktisk fråga, men utgångspunkten ska vara att valsedelspresentationen för de röstande framstår som likformig.

Det bör observeras att dessa uttalanden gjordes mot bakgrund av att valsedelsställ i den aktuella röstningslokalen endast användes för en grupp av valsedlar. I det ärende som här bedöms har alla valsedlar placerats i ställ. Dessa har sett likadana ut och har stått placerade i anslutning till varandra. Vid varje ställ har det funnits en skylt som angett vilken kategori av valsedlar som placerats i stället. Någon annan åtskillnad mellan valsedlarna har inte gjorts. Utredningen ger inte underlag för slutsatsen att valsedlarna har tillhandahållits på ett sätt som för de röstande framstår som olikformigt. Någon anledning till kritik mot valnämnden föreligger därför inte.